

Економіка та управління підприємствами

УДК 338.48

Прочан Анна Олександрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та туризму
Хортицька національна академія*

Прочан Анна Александровна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры менеджмента и туризма
Хортицкая национальная академия*

Prochan Anna

*PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Management and Tourism
Khortytska National Academy*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНИХ ТРЕНДІВ

**ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА РАЗВИТИЕ ТУРИСТИЧЕСКИХ
ТРЕНДОВ**

**THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON THE DEVELOPMENT OF THE
TOURIST TRENDS**

Анотація. В статті здійснено аналіз впливу коронавірусу на галузь туризму та розвиток туристичних трендів. Зокрема було зроблено аналіз впливу пандемії на світову економіку та загальний ріст ВВП і світової торгівлі. Досліджена динаміка світового реального ВВП на 2017-2021 рр., а також динаміка міжнародних туристських прибутків за період з січня по березень 2020 року. Відмічено зниження кількості міжнародних подорожей по всьому світу на 60-80% за підсумками 2020 року. Наступним було визначено основні заходи, щодо відновлення туризму.

Були запропоновані антикризові заходи функціонування туристичної індустрії в умовах карантинних обмежень та повернення її до звичних умов функціонування після зняття цих обмежень. Пандемія COVID-19 найсильніше вдарила по туристичній індустрії в усьому світі. Через пандемію коронавірусу потік туристів у світі скоротився на 65%. За перші вісім місяців 2020 року кількість міжнародних прибуттів знизилася на 70%. Це призвело до втрати 730 млрд доларів, понад 120 мільйонів робочих місць опинилися під загрозою. За офіційними даними туристичний бізнес в Україні вже втратив мінімум 1,5 млрд доларів. Тисячі працівників туристичного сектору України втратили роботу. Також на основі аналізу впливу пандемії на туризм були визначені нові тренди в туристичній галузі. Було виявлено, що туристський ринок відновиться відносно швидко після пандемії, оскільки людям будуть потрібні позитивні емоції. Хоча, безумовно, точний прогноз дати неможливо, особливо в умовах зміни курсів валют. Крім того, цілком імовірно, що може змінитися підхід до життя в цілому - способи дистанційної комунікації стануть звичайною справою. Сегмент цифрових проєктів в туризмі активізується, що допоможе формуванню відкладеного попиту і спрацює тоді, коли будуть зняті всі обмеження з туристських поїздок.

Ключові слова: *COVID-19, туристична галузь, МОЗ, економічна криза, цифрові технології, екологічний туризм.*

Анотація. *В статті проведено аналіз впливу коронавірусу на отрасль туризма и развитие туристических трендов. В частности, был проведен анализ влияния пандемии на мировую экономику и общий рост ВВП и мировой торговли. Исследована динамика мирового реального ВВП в 2017-2021 гг., а также динамика международных туристских прибытий за период с января по март 2020 года. Отмечено снижение количества международных поездок по всему миру на 60-80% по итогам 2020 года.*

Следующим были определены основные мероприятия по восстановлению туризма. Были предложены антикризисные меры по функционированию туристической индустрии в условиях карантинных ограничений и возвращение ее к привычным условиям функционирования после снятия этих ограничений. Пандемия COVID-19 сильнее всего ударила по туристической индустрии по всему миру. Из-за пандемии коронавируса поток туристов в мире сократился на 65%. За первые восемь месяцев 2020 г. количество международных прибытий снизилось на 70%. Это привело к потере 730 миллиардов долларов, более 120 миллионов рабочих мест оказались под угрозой. По официальным данным, туристический бизнес в Украине уже потерял минимум 1,5 млрд долларов. Тысячи работников туристического сектора Украины потеряли работу. Также на основе анализа влияния пандемии на туризм определены новые тренды в туристической отрасли. Было обнаружено, что туристский рынок восстановится относительно быстро после пандемии, поскольку людям требуются положительные эмоции. Хотя, безусловно, точный прогноз дать невозможно, особенно в условиях смены курсов валют. Кроме того, вполне вероятно, что может измениться подход к жизни в целом – способы дистанционной коммуникации станут обычным делом. Сегмент цифровых проектов в туризме активизируется, что поможет формированию отложенного спроса и сработает, когда будут сняты все ограничения с туристских поездок.

Ключевые слова: *COVID-19, туристическая отрасль, МОЗ, экономический кризис, цифровые технологии, экологический туризм.*

Summary. *The article analyzes the impact of Coronavirus on the tourism industry and the development of tourism trends. In particular, an analysis was made of the impact of the pandemic on the world economy and overall GDP growth and world trade. The dynamics of world real GDP for 2017-2021, as*

well as the dynamics of international tourist arrivals for the period from January to March 2020 are studied. There has been a reduction in the number of international trips around the world by 60-80% in 2020. The following were the main measures to restore tourism. Anti-crisis measures were proposed for the functioning of the tourism industry under quarantine restrictions and its return to normal operating conditions after the removal of these restrictions. The COVID-19 pandemic has hit the tourism industry hardest. Due to the coronavirus pandemic, the flow of tourists in the world has decreased by 65%. In the first eight months of 2020, the number of international arrivals decreased by 70%. This resulted in the loss of \$ 730 billion, and more than 120 million jobs were at risk. According to official data, the tourism business in Ukraine has already lost at least \$ 1.5 billion. Thousands of workers in Ukraine's tourism sector have lost their jobs. Also, based on the analysis of the impact of the pandemic on tourism, new trends in the tourism industry were identified. It was found that the tourism market will recover relatively quickly after the pandemic, as people will need positive emotions. Although, of course, it is impossible to give an accurate forecast, especially in the face of changes in exchange rates. In addition, it is likely that the approach to life in general may change - the methods of remote communication will become commonplace. The segment of digital projects in tourism is becoming more active, which will help generate deferred demand and will work when all restrictions on tourist travel are removed.

Key words: *COVID-19, tourism industry, Ministry of Health, economic crisis, digital technologies, eco-tourism.*

Постановка наукової проблеми. Якщо найближчим часом не буде вжито термінових заходів, сектор подорожей та туризму зіштовхнеться з економічним крахом, з якого буде складно вийти, а мільйони людей, що працюють у туризмі, «потонуть» у боргах. Тому, на сьогодні, виникла

потреба у впровадженні шляхів виходу з кризи, яка спричинена пандемією COVID-19. Отже, дана тема є актуальною та потребує пошуково-аналітичних та практичних розробок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впливу Коронавірусу на туристичну галузь висвітлені багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками як: Нікола М. [5], Лагунцова І. [8], Акішева А. [7], Саду Ж. [6], Морозова Н. [9], С. Бугільта [2] багато інших.

Разом із тим, слід зазначити, що подальшого розвитку потребують питання розробки антикризових заходів функціонування туристичної індустрії в умовах карантинних обмежень та повернення її до звичних умов функціонування після зняття цих обмежень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження ситуації на ринку індустрії туризму та розробці практичних пропозицій щодо зменшення рівня негативного впливу наслідків пандемії на економіку туристичної галузі.

Виклад основного матеріалу. Ще до пандемії COVID-19 світова економіка була готова до рецесії: фондові ринки перегрілися, економічне зростання в розвинених країнах сповільнилося, а агресивна протекціоністська політика Д. Трампа сприяла руйнації глобальних ланцюжків постачань і збільшення глобальних ризиків. Уже в другій половині 2019 року стало очевидно, що світова економіка поступово вступає в чергову рецесію, демонструючи мляве економічне зростання, але очікувалося, що в 2020 році ситуація покращиться за рахунок великих економік, що розвиваються, а до 2021 року відбудеться повернення до глобального зростання. Такі настрої відклали структурну реформу багатьох національних економік. МВФ опублікував прогноз зростання світового ВВП в 2020 році на рівні 2,7%. Зараз всі прогнози коригуються у бік зниження (зокрема, прогноз ОЕСР, наведений нижче в таблиці 1). На

наш погляд, поки рано давати остаточні короткострокові прогнози; цифри залежать від масштабів пандемії і часу закінчення пандемії.

Таблиця 1

Прогноз динаміки світового реального ВВП на 2017-2021 рр.

Регіон / країна	2017	2018	2019	2020	2021
Світ	3,3	3	2,4	-5,2	4,2
Країни з розвинутою економікою	2,5	2,1	1,6	-7	3,9
Країни, що розвиваються	4,5	4,3	3,5	-2,5	4,6
Східна Азія і Тихоокеанський регіон	6,5	6,3	5,9	0,5	6,6
Європа і Центральна Азія	4,1	3,3	2,2	-4,7	3,6
Латинська Америка і Карибський басейн	1,9	1,7	0,8	-7,2	2,8
Близький Схід і Північна Африка	1,1	0,9	-0,2	-4,2	2,3
Обсяг світової торгівлі	5,9	4	0,8	-13,4	5,3
Індекс цін на неенергетичні товари	5,5	1,8	-4,2	-5,9	3

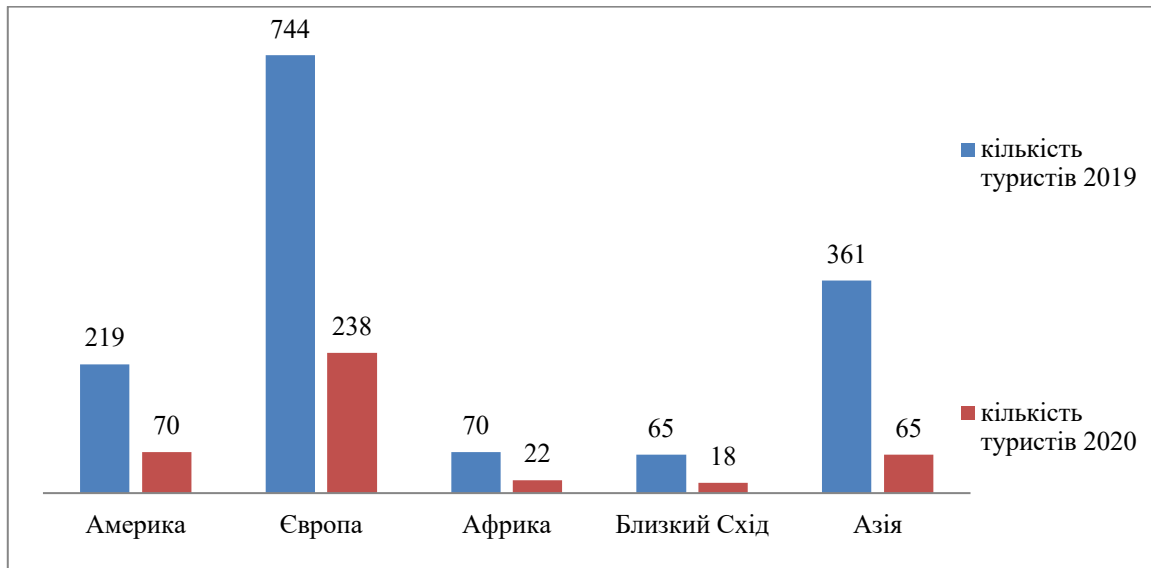
Джерело: зроблено автором з використанням даних джерел [1; 2]

Дана таблиця показує, як змінюються прогнози, не більше того. Ми вважаємо, що зростання може бути ще більш слабким, якщо захворюваність пошириться ще ширше. У короткостроковій перспективі основний негативний ризик полягає в тому, що вплив коронавірусу буде більш тривалим і інтенсивним, ніж передбачалося. Якщо спалахи продовжать поширюватися в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні або в розвинених країнах північної півкулі, негативний вплив на світове зростання і торгівлю буде набагато сильнішим.

За даними Всесвітньої ради подорожей та туризму (WTTC), яка представляє міжнародну індустрію туризму, внесок туризму у світову

економіку в 2019 р склав 8,9 трлн дол. Або 10,3% світового ВВП. За оцінками Ради, на індустрію подорожей і туризму припадає 330 мільйонів робочих місць по всьому світу (1 з 10 робочих місць в світі) [3].

На рисунку 1 представлена динаміка міжнародних туристських прибуттів за період з січня по березень 2020 року порівняно з аналогічним періодом 2019 р.

Рис. 1. Динаміка міжнародних прибуттів за період січень-жовтень,
млн. чол. 2019-2020 рр.

Джерело: зроблено автором з використанням даних джерел [3]

Найбільше скоротився туристський потік в Азію (-82%), друге місце займає Близький Схід (-73%), далі йде Європа та Америка (-68%), африканські країни втратили 69% прибуттів (1,9 млн чол.).

При цьому експерти Всесвітньої туристської організації (ВТО) прогнозують зниження кількості міжнародних подорожей по всьому світу на 60-80% за підсумками 2020 року, число звільнень в цьому секторі зростає з приголомшливою швидкістю - один мільйон робочих місць в день, і 75 млн робочих місць знаходяться під «безпосереднім ризиком», а загальні втрати туристичного сектора на кінець року склали близько 2,1 трлн дол. [4].

5 березня 2020 р американська компанія HiltonWorldwide (володіє і управляє глобальними мережами готелів і курортів, в тому числі міжнародною мережею HiltonHotels&Resorts) повідомила кредиторів про те, що їй необхідний додатковий кредит в розмірі 1,75 млрд дол. для збереження фінансової стабільності і гнучкості «в світлі невизначеності на світових ринках». Доходи готельного бізнесу в розрахунку на один вільний номер в США за тиждень, що завершився 7 березня 2020 р впали на 11,6%, в той час як в Китаї показник заповнюваності знизився до кінця січня 2020 року на 89%. З 1 березня 2020 р заповнюваність готелів в Німеччині знизилася більш ніж на 36%. Рівень заповнюваності в Римі становить 6%, в той час як Лондон демонструє найбільш стабільне значення показника заповнюваності (приблизно 47%).

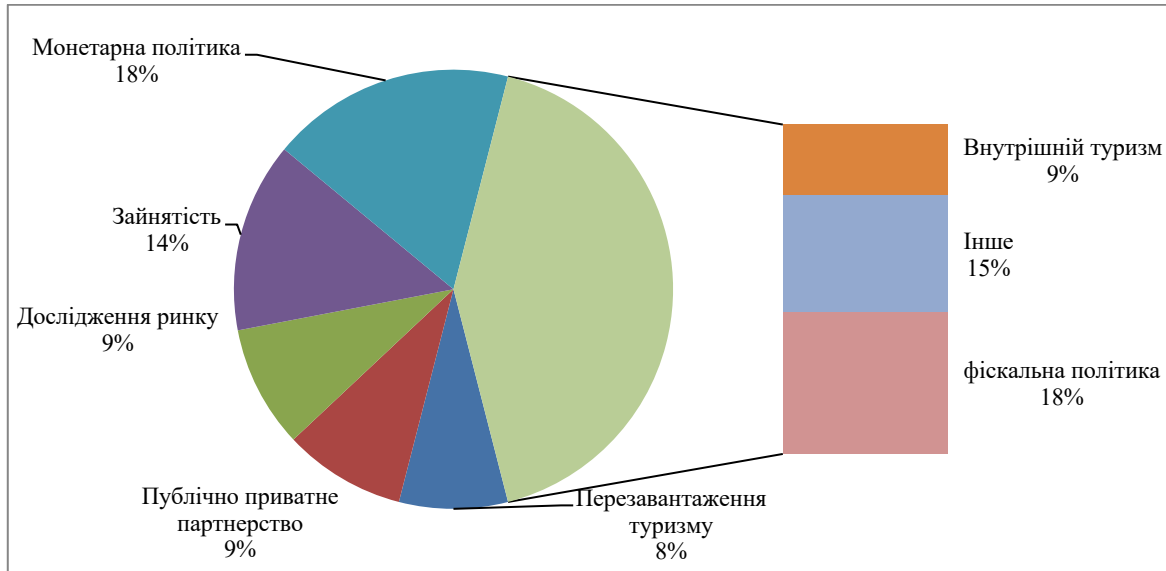
В цілому криза COVID-19 привила до міжнародних перекосів в індустрії гостинності та до значного спаду на європейському готельному ринку. На азійському ринку поширений прогноз, згідно з яким туристичний сектор В'єтнаму понесе збиток у розмірі 5 млрд дол., якщо пандемія COVID-19 продовжиться в II кварталі 2021 р.. Більш того, на Філіппінах прогнозується зниження ВВП країни в 2020 р на 0,3 0,7% [5].

У країнах приймаються масштабні комплексні заходи з підтримки туристичної галузі як пріоритетної для збереження зайнятості та розвитку економіки. Наприклад, WTTC дає наступні рекомендації по відновленню:

- прийняття глобальних галузевих протоколів з охорони праці та техніки безпеки;
- впровадження експрес-тестування для стримування поширення коронавірусу серед працівників індустрії гостинності;
- продовження державної підтримки туристичного сектора в плані податкових пільг, стимулювання зростання ліквідності;
- реалізація заходів щодо захисту працівників і ін. [6].

На офіційному сайті UNWTO проводиться моніторинг заходів, що вживаються країнами або організаціями для згладжування наслідків кризи, викликаной коронавірусом, і відновлення ринку туризму і подорожей (див. рис. 2).

Рис. 2. Структура заходів, що вживаються країнами для відновлення туризму і подорожей

Джерело: зроблено автором з використанням даних джерел [7]

Введені обмеження, надлишок пропозицій і загроза стагнації підштовхують бізнес до пошуку нових інструментів конкуренції. Однак поки що лише деякі учасники ринку займаються розвитком внутрішнього туризму як альтернативи закордонним подорожам.

Так, компанія Tez Tour не розглядає розробку турів по Україні як перспективний напрямок, але запустила продаж номерів в українських готелях через власну систему Tez World, як альтернативу популярним Booking і Airbnb.

У Join UP розробляють нові туристичні маршрути по Україні, пакетні турів з логістикою, активно займаючись їх промо. Туроператор оцінює внутрішній туризм як перспективний сегмент бізнесу, зірковий час якого може настати після карантину, дозволивши відкрити українцям Україну.

У TPG також почали працювати над стратегією розвитку внутрішнього туризму. Зараз компанія розробляє варіант запуску санаторно-курортного лікування на морських і гірських локаціях країни. Але, залишаються труднощі з повноцінним переходом на продаж курортів в Україні, пов'язані з відсутністю у вітчизняних готельєрів чітко виробленої єдиної стратегії продажів в форматі b2b і b2c.

На нашу думку, погані дороги, слабка готельна інфраструктура, необ'єктивне співвідношення ціни і якості послуг, що надаються в курортних містах України перешкоджають повноцінному запуску сегмента внутрішнього туризму, роблячи його неконкурентним порівняно із зарубіжними подорожами. Тому більшість компаній вже почали активно бронювати на липень-серпень тури в Туреччину, Грецію та Єгипет.

При всіх негативних наслідках нинішньої кризи важливо відзначити наступний важливий момент: сучасна індустрія туризму давно знаходиться напередодні великих змін. Ситуація, що склалася в результаті пандемії коронавірусу, швидше за все, тільки прискорить трансформацію.

Аналіз впливу коронавірусу на туристичну галузь дозволив визначити які тренди стануть більш актуальними, а саме: тренд більш активного впровадження технологій віртуальної і доповненої реальності, а також економіки вражень. Будуть мінятися інструменти задоволення потреб туристів. При цьому важливо розуміти, що самі потреби у них залишаться колишніми (потреби в пересуванні, спілкуванні, нових емоціях і знаннях тощо).

Отже, туристський ринок відновиться відносно швидко після пандемії, оскільки людям будуть потрібні позитивні емоції. Хоча, безумовно, точний прогноз дати неможливо, особливо в умовах зміни курсів валют. Крім того, цілком імовірно, що може змінитися підхід до життя в цілому - способи дистанційної комунікації стануть звичайною справою. Сегмент цифрових проектів в туризмі активізується, що

допоможе формуванню відкладеного попиту і спрацює тоді, коли будуть зняті всі обмеження з туристських поїздок.

Дійсно, в останні роки значимість використання електронних інформаційних систем і платформ на ринку туристичних послуг тільки зростає. Тенденція цифровізації в туризмі передбачає поступову переорієнтацію всіх учасників ринку на сферу он-лайн з відповідною переорієнтацією фінансових потоків і створенням передумов для підвищення прибутковості індустрії туризму.

У зв'язку з цим в даний час перспективним напрямком представляється розробка і просування цифрових продуктів як для традиційних, так і для нових туристських напрямків. Так, наприклад, Європейська комісія з туризму (ЕТС) розмістила інформацію про заплановану цифрову кампанію по просуванню креативних європейських міст в Бельгії, Німеччині та Польщі в травні 2020 р.

В Україні міністерство культури та інформаційної політики представило проекти цифрової трансформації у сфері культури та туризму на найближчі три роки.

Як повідомив заступник Міністра культури та інформаційної політики з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації Артем Льозін, до кінця 2023 року має бути реалізовано 4 масштабних цифрових проєкти - е-Спадщина, е-Мистецтво, е-Туризм та е-Книга [9].

Ці проєкти, за словами заступника Міністра, дозволять створити умови для осучаснення та прозорості ведення процесів у сферах охорони культурної спадщини, мистецтва, туризму та курортів, бібліотек та видавничої справи.

Зокрема цифрова трансформація туризму та курортів (е-Туризм) планує такі проєкти:

- Реєстр суб'єктів туристичної діяльності України

Єдиний реєстр, який акумулює інформацію та статистику про всі суб'єкти туристичної діяльності, реалізує можливість формування запитів на отримання категорії готелем чи ліцензії туроператора Держтуризму; реалізує автоматичну перевірку інформації, необхідної для надання ліцензії в страховій і банку.

- Туристичний портал

Інформаційний ресурс з систематизацією даних про туристичну привабливість України: містить інформацію для потенційного туриста, як внутрішнього так і іноземного; спрощуватиме процес планування мандрівки та висвітлення івентів у містах подорожі [9].

Всесвітня туристська організація спільно з одним з іспанських університетів запустила програму дистанційного навчання в сфері туризму. Аналогічні дистанційні навчальні програми для представників турбізнесу стартували і в Україні. Дистанційна освіта органічно поєднує комп'ютерні та Інтернет-технології навчання. Сучасні технології, на яких базуються дистанційні курси, є з'єднувальною ланкою між студентом і викладачем, які можуть перебувати за тисячі кілометрів один від одного. Навчання проводиться за допомогою мережі Інтернет, по e-mail та за допомогою сучасних месенджерів. Ще один важливий аргумент на користь такої форми навчання: дистанційна освіта - надзвичайно мобільна система, оскільки дозволяє абсолютній більшості учасників навчального процесу (адміністраторам, викладачам і студентам) вибирати зручний час для занять.

Поряд з активізацією використання цифрових технологій в туризмі необхідно відзначити ще один тренд, очікуваний в перший час після того, як пандемія піде на спад. Цілком ймовірно, що ми будемо спостерігати щось на зразок вірусобії у туристів, коли люди просто не будуть готові до масових подорожей, ретельно співвідносячи свої потреби і можливі ризики.

Екологічний туризм передбачає відвідування туристами щодо незайманих антропогенним впливом територій, він спрямований на підвищення екологічної культури туристів і створення умов для отримання вигод від охорони навколишнього середовища місцевим співтовариством. За оцінкою Всесвітньої туристської організації, частка екотурів в світовому туризмі сьогодні становить близько 10%. В основі екологічного туризму лежать наступні принципи:

- стале використання природних ресурсів;
- збереження природного, соціального і культурного розмаїття;
- планування, комплексний підхід, інтеграція екотуризму до планів регіонального розвитку;
- підтримка місцевої економіки; участь місцевого населення в розвитку туризму;
- підвищення рівня екологічної освіти відвідувачів;
- скорочення надмірного споживання і витрат.

Об'єктами екологічного туризму можуть бути не тільки природні ландшафти, а й культурні пам'ятки. Можна виділити три основні види екологічного туризму: науковий, пізнавальний і рекреаційний, в залежності від того, яку мету переслідують туристи. На відміну від інших видів туризму екологічний туризм передбачає мінімальний обсяг інфраструктури, що з економічної точки зору може бути досить вигідним [8 с. 48- 52].

Всесвітня туристська організація виділяє екологічний туризм в число пріоритетних напрямків розвитку туризму в Україні, що зумовлено особливими природними умовами нашої країни.

Отже, як показує світовий досвід, важливою характеристикою міжнародного туризму є відносна стійкість даного сектора в період економічних спадів і геополітичної нестабільності і швидке відновлення після цих та інших видів криз.

Таким чином вирішення проблем туристичної галузі спричинені кризою, яка стала наслідком пандемії коронавірусу, полягають у розробці комплексного підходу який буде включати різноманітні та взаємопов'язані заходи:

- пошук нових інструментів конкуренції;
- збільшення частки внутрішнього туризму;
- розробка і просування цифрових продуктів;
- дистанційного навчання в сфері туризму;
- розвиток та популяризація екологічного туризму.

Прогнози щодо подальшого відновлення звучать найрізноманітніші. Найчастіше експерти називають другий квартал 2021 року і більш пізні терміни, коли висловлюють свої припущення щодо того, коли почне відновлюватися туристський ринок. На нашу думку, на основі проведеного дослідження припускаємо, що вихід з кризи розтягнеться на кілька років.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що на сьогодні сектор туризму є одним із найбільш постраждалих у світі від спалаху COVID-19, який впливає як на попит, так і на пропозицію. Доведено, що це провокуватиме подальший регрес в умовах слабшої світової економіки, геополітичної, соціальної та торговельної напруженості.

На основі проведеного аналізу, можна зазначити, що світова криза у секторі туризму торкнулася і України, однак наразі держава навіть не має можливості порахувати збитки, завдані коронавірусом та карантинном. Це впливає на ефективність антикризових заходів у сфері туризму.

Визначено, що втрати від кризи, яка спіткала Україну і світ, неминучі. Але час скорочення ринків, зміни структури попиту і зниження купівельної спроможності можуть стати зірковою годиною для сміливих рішень. Для виправлення ситуації вважаємо доцільним вжиття заходів

щодо мінімізації довгострокових ризиків та підтримки новаторів, які звернуться до внутрішнього потенціалу. Держава від розвитку внутрішнього туризму неминуче отримає солідні бонуси у вигляді зростання бізнес-активності в регіонах, нових податків, розвитку громад, створення додаткових робочих місць.

На наш погляд, до моменту закінчення пандемії і відкриття кордонів між країнами в індустрії туризму накопичиться величезний відкладений попит. Першим очікувано буде відновлюватися внутрішній туризм. Однак, найімовірніше, купівельна спроможність населення знизиться, тому зросте попит на бюджетні тури всередині країни. Що стосується в'їзного туризму, то для його відновлення може знадобитися набагато більше часу. У зв'язку з цим гравцям туристичного ринку має сенс сконцентрувати свої зусилля саме в сегменті внутрішніх подорожей, вивчаючи і просуваючи потенційно перспективні напрямки і розробляючи нові пропозиції.

Література

1. The World Bank. Веб-сайт. 2020. URL: <https://www.worldbank.org/en/who-we-are/news/coronavirus-covid19> (дата звернення: 19.04.2021)
2. Coronavirus: The world economy at risk. 2020. OECD Interim Economic Assessment. Paris: OECD. March 2. 16 p. P. 2.
3. Офіційний сайт Всесвітньої ради з туризму та подорожей. Веб-сайт. 2020. URL: <https://wttc.org/en-gb/Research/Economic-Impact> (дата звернення: 19.04.2021)
4. Офіційний сайт Всесвітньої туристської організації. Веб-сайт. 2020. URL: <https://www.unwto.org/global-and-regional-tourism-performance> (дата звернення: 20.04.2021)

5. Nicola M. et al. The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review // *International Journal of Surgery*. 2020. No. 78. P.185–193
6. Recovery Scenarios 2020 & Economic Impact from COVID-19 Infographics. Веб-сайт. 2020. URL: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact/Recovery-ScenariosCOVID-19> (дата звернення: 20.04.2021)
7. Measures to Support Travel and Tourism. Веб-сайт. 2020. URL: <https://www.unwto.org/covid-19measures-to-support-travel-tourism> (дата звернення: 21.04.2021)
8. Логунцова И.В. Маркетинговые аспекты управления туризмом. М.: АРГАМАК-МЕДИА. Веб-сайт. 2019. URL: <https://istina.msu.ru/profile/Loguntsova/> (дата звернення: 21.04.2021)
9. МКІП представило проекти цифрової трансформації у сфері культури та туризму. Веб-сайт. 2021. URL: <https://mkip.gov.ua/news/5022.html> (дата звернення: 21.04.2021)

References

1. The World Bank. Веб-сайт. 2020. URL: <https://www.worldbank.org/en/who-we-are/news/coronavirus-covid19> (дата звернення: 19.04.2021)
2. Coronavirus: The world economy at risk. 2020. OECD Interim Economic Assessment. Paris: OECD. March 2. 16 p. P. 2.
3. Ofitsiyni sait Vsesvitnoi rady z turyzmu ta podorozhei. Веб-сайт. 2020. URL: <https://wtcc.org/en-gb/Research/Economic-Impact> (дата звернення: 19.04.2021)
4. Ofitsiyni sait Vsesvitnoi turystskoi orhanizatsii. Веб-сайт. 2020. URL: <https://www.unwto.org/global-and-regional-tourism-performance> (дата звернення: 20.04.2021)

5. Nicola M. et al. The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review // *International Journal of Surgery*. 2020. No. 78. P.185-193.
6. Recovery Scenarios 2020 & Economic Impact from COVID-19 Infographics. Veb-sait. 2020. URL: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact/Recovery-ScenariosCOVID-19> (data zvernennia: 20.04.2021)
7. Measures to Support Travel and Tourism. Veb-sait. 2020. URL: <https://www.unwto.org/covid-19measures-to-support-travel-tourism> (data zvernennia: 21.04.2021)
8. Lohuntsova Y.V. Marketinhovye aspekty upravleniia turizmom. M.: ARHAMAK-MEDYA. Veb-sait. 2019. URL: <https://istina.msu.ru/profile/Loguntsova/> (data zvernennia: 21.04.2021)
9. MKIP predstavlylo proiekty tsyfrovoy transformatsii u sferi kultury ta turyzmu. Veb-sait. 2021. URL: <https://mkip.gov.ua/news/5022.html> (data zvernennia: 21.04.2021)